

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

УДК 378.146

ІВАНЮТА ОЛЕКСІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ
ДОСЯГНЕНЬ МАЙБУТНІХ ЗЕМЛЄВПОРЯДНИКІВ
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Житомир – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національному університеті біоресурсів і природокористування України, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, професор
Кубіцький Сергій Олегович,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
завідувач кафедри методики навчання та управління навчальними закладами.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Вітвицька Світлана Сергіївна,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
професор кафедри педагогіки;

кандидат педагогічних наук, професор
Безносьок Олександр Олексійович,
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка,
професор кафедри педагогіки та психології.

Захист відбудеться 17 жовтня 2018 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.053.01 у Житомирському державному університеті імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, 2-й поверх, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті http://zu.edu.ua/avto_ped.html та в бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка (10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40).

Автореферат розісланий 15 вересня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.Л. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Трансформація системи вищої школи потребує перегляду наявних методик оцінювання якості професійної підготовки фахівців. Про можливості такої реалізації йдеться в численних нормативних документах про освіту – як українських, так і ратифікованих у нашій державі європейських та загальносвітових. Про значущість своєчасного й ефективного оцінювання рівня надання освітніх послуг та моніторингу якості професійної підготовки фахівців зазначено у провідних освітніх документах – законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Національній доктрині розвитку освіти України (2001) та ін.

Проблема якості освіти для фахівців різних напрямів підготовки у закладах вищої освіти нині – одна із найбільш складних для вирішення в теорії і методиці професійної освіти, ураховуючи її постійні нормативні та змістові трансформації, викликані глобалізаційними та державотворчими процесами. Сучасна система контролю оцінювання рівня навчальних досягнень майбутніх фахівців вимагає системного моніторингу, головним завданням якого є не лише діагностика, а й прогнозування.

Агропромисловий комплекс потребує сьогодні висококваліфікованого фахівця, якість навчання якого має відстежуватися протягом усього процесу професійної підготовки. Землевпорядники забезпечують організацію та здійснення професійної діяльності у сфері землевпорядкування, земельного кадастру і проектно-пошукових робіт. Їх сьогодні готують заклади вищої освіти I-II та III-IV рівнів акредитації. Особливе місце у змісті професійної підготовки майбутніх землевпорядників займають спеціальні дисципліни – геодезія, фотограмметрія та дистанційне зондування Землі, агролісомеліорація, геоінформаційні системи та інші, що забезпечує здійснення практичної діяльності в агропромисловому комплексі.

Проблема професійної підготовки майбутніх фахівців для агропромислового комплексу знайшла своє відображення у численних наукових працях, а саме, дослідженнях: з теорії і методології професійної освіти (С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, С. Сисоева та ін.); з проблем організації професійної підготовки фахівців у системі вищої школи (Т. Алексеєнко, Л. Барановська, С. Вітвицька, О. Дубасенюк, Е. Зеєр, С. Семенець та ін.); різних аспектів професійної підготовки фахівців аграрної сфери (К. Богатирьов, Т. Кристопчук, С. Кубицький, С. Літвінчук, П. Лузан, Л. Нічуговська та ін.). Помітне місце серед наукових досліджень займає проблематика моніторингу у сфері освіти, в тому числі професійної, а саме: оцінки якості професійної підготовки (О. Абдулліна, Т. Алексеєнко, В. Андреев, Т. Лукіна та ін.); моніторингу навчальних досягнень як компонента загальнодержавної системи оцінювання якості освіти (В. Антипова, В. Горб,

Г. Єльнікова, С. Єрмакова, О. Касьянова, В. Куделіна, І. Маноха та ін.); окремих аспектів діагностики рівня навчальних досягнень (В. Вербець, В. Воловник, І. Гавриленко, Н. Касярум, І. Подласий, О. Локшина та ін.); вивчення моніторингу як компонента навчально-виховного процесу у вищій школі (С. Архангельський, Н. Байдацька, В. Беспалько, В. Вербець, А. Белкін, К. Інгенкамп та ін.).

Аналіз зазначених наукових праць дає можливість стверджувати про необхідність розв'язання окремих **суперечностей**, які окреслюють актуальність і засвідчують недостатню дослідженість проблеми вибору педагогічних умов реалізації моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін, а саме, між:

- вимогами, визначеними сучасними вітчизняними та європейськими освітніми документами щодо оцінювання навчальних досягнень особистості, та реальним станом їх реалізації в системі підготовки фахівців аграрного профілю;
- педагогічними умовами, що зумовлені метою, специфікою і змістом підготовки фахівців аграрної галузі, та реальним станом їх упровадження;
- необхідністю теоретичного обґрунтування та розробки сучасних методів і методик моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників та недостатньою науково-методичною забезпеченістю підготовки викладачів спеціальних дисциплін у визначеному напрямі.

Водночас, педагогічні умови моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі їх професійної підготовки ще не стали предметом окремого розгляду в педагогічній науці. Окрім того, частково дослідженою є проблема науково-методичного забезпечення моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників. Отже, актуальність, недостатня вивченість та необхідність більш ґрунтовного розгляду проблеми зумовили вибір теми дослідження: **«Педагогічні умови моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін»**.

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Національного університету біоресурсів і природокористування України за напрямом «Розробка інноваційних методик забезпечення навчального процесу в аграрних ВНЗ» (РК № 0109U000952).

Тему дослідження затверджено вченою радою Природничо-гуманітарного інституту Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 3 від 15. 11. 2011 р.) та узгоджено у бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 31. 01. 2012 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику реалізації педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін.

Мета дослідження зумовила визначення наступних **завдань**:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників, специфіки їх професійної підготовки в процесі вивчення спеціальних дисциплін.

2. Спроекувати педагогічні умови моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін.

3. Визначити критерії та показники моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників.

4. Науково обґрунтувати та розробити методику реалізації педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників та експериментально перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх землевпорядників у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – методика реалізації педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін у закладах вищої освіти.

Методи дослідження. Для досягнення мети і розв'язання поставлених завдань було використано комплекс методів дослідження: *теоретичних* – аналіз психолого-педагогічної літератури, виявлення достовірних фактів про взаємозв'язки між педагогічними явищами і процесами та закономірні тенденції їх розвитку – з метою аналізу теорії та практики моніторингу навчальних досягнень у вітчизняній педагогічній науці та практиці підготовки фахівців; порівняння, систематизація, моделювання – для розробки педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін; системно-структурні, системно-функціональні методи, які дозволили узагальнити та систематизувати наявний досвід моніторингу навчальних досягнень студентів у закладах вищої освіти України та розробити методику моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників; *емпіричних* – педагогічний експеримент, опитування, тестування, експертні оцінювання, аналіз документів, анкетування, аналіз результатів діяльності; *математичної статистики*, комп'ютерної обробки даних експерименту, що допомогли реалізувати програму дослідження та виявити якісні зміни рівнів навчальних досягнень майбутніх землевпорядників.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Національного університету біоресурсів і

природокористування України, Львівського національного аграрного університету, Сумського національного аграрного університету, Херсонського державного аграрного університету, Одеського державного аграрного університету у чотири етапи з 2012 по 2017 рік. Всього педагогічним експериментом було охоплено 417 студентів II-IV курсів спеціальності «Землевпорядкування»: з них 194 – експериментальної групи; 223 – контрольної групи. Окрім того, у дослідженні взяли участь 37 науково-педагогічних працівників зазначених закладів вищої освіти для здійснення експертної оцінки педагогічних умов.

Дослідження здійснювалося впродовж 2012-2018 рр. і реалізовувалося у чотири **етапи**.

На *аналітико-пошуковому етапі (2012-2013 рр.)* обґрунтовано вихідні позиції дослідження, укладено програму експериментальної роботи, визначено її провідні компоненти на основі аналізу наукової літератури (мета, завдання, гіпотези, методи, критерії, показники тощо); здійснено підготовку діагностичного інструментарію; сформовано контрольну й експериментальну групи.

На *констатувальному етапі (2013-2014 рр.)* проведено діагностичний зріз рівня досягнень майбутніх землевпорядників до впровадження педагогічних умов моніторингу; узагальнено кількісні результати діагностики та їх якісний аналіз; сформульовано висновки щодо актуального стану прояву рівня навчальних досягнень майбутніх землевпорядників.

На *формувавальному етапі (2014-2015 рр.)* впроваджено розроблену методіку реалізації педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процес вивчення ними спеціальних дисциплін в освітній простір експериментальних груп.

На *результативному етапі (2016-2018 рр.)* здійснено аналіз ефективності запропонованих педагогічних умов шляхом проведення педагогічної діагностики рівня навчальних досягнень вибіркової сукупності, порівняння кількісних і якісних результатів контрольної й експериментальної груп, перевірку достовірності отриманих даних дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що у ньому:

– *вперше* на основі обґрунтованих наукових підходів (системного, діяльнісного, компетентнісного, особистісно орієнтованого) з'ясовано сутність і зміст поняття «моніторинг навчальних досягнень майбутніх землевпорядників»; спроектовано педагогічні умови моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін (забезпечення технологічності моніторингової діяльності, спрямованість суб'єктів моніторингової діяльності на досягнення ефективних

результатів моніторингу, вироблення на основі освітніх стандартів єдиної системи критеріїв і показників навчальної успішності, введення додаткових змінних професійного зростання майбутніх землевпорядників; створення та використання стандартизованих інформаційних оболонок / комп'ютерних програм для об'єктивного вимірювання якості знань студентів, збір даних для встановлення ефективності різних форм, методів, засобів організації освітнього процесу та відповідна корекція процесу професійної підготовки; систематичне ознайомлення студентів із результатами моніторингу навчальної успішності); розроблено критерії та показники моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін;

– *удосконалено* методику здійснення моніторингу в системі підготовки майбутніх фахівців сфери землеустрою та землевпорядкування, його відповідні форми і методи; уточнено базові поняття дослідження («навчальні досягнення», «якість навчання», «педагогічний моніторинг», «освітній моніторинг», «фахова підготовка», «землевпорядники», «моніторинг навчальних досягнень»);

– *набули подальшого розвитку* науково-методичні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців агропромислового комплексу.

Практичне значення одержаних результатів полягає: в розробці діагностичного інструментарію моніторингу рівня навчальних досягнень майбутніх землевпорядників; упровадженні методики реалізації педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень студентів на рівні різних суб'єктів процесу професійної підготовки (викладачів, студентів та адміністрації). Результати проведеного дослідження реалізовано в освітньому процесі факультету землевпорядкування Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Результати дослідження можуть бути використані в процесі розробки навчальних програм спеціальних дисциплін для професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі землевпорядкування, у системі післядипломної підготовки фахівців означеного профілю. За результатами дослідження опубліковано низку методичних видань: «Цифрові плани і карти» (навчально-методичний посібник для студентів напряму «Геодезія, картографія та землеустрій»); «Geoinformation system and database» (навчально-методичні вказівки для виконання лабораторних робіт із дисципліни «Геоінформаційні системи і бази даних» для студентів напряму «Геодезія, картографія та землеустрій»), які доцільно використовувати в процесі професійної підготовки майбутніх землевпорядників, а також оцінці навчальних досягнень майбутніх фахівців.

Результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Національного університету біоресурсів і природокористування України (довідка № 1 від 02. 12. 2014 р.), Львівського національного аграрного

університету (довідка № 1 від 08.12.2014 р.), Київського національного університету будівництва і архітектури (довідка № 837 від 07.11.2014 р.), Одеського державного аграрного університету (довідка №1-19/16-1474 від 20.10.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. У праці «Провідні характеристики моніторингу навчальних досягнень майбутніх землепорядників у процесі професійної підготовки у вищих навчальних закладах», підготовленої у співавторстві з С. Кубіцьким, обґрунтовано сутнісні відмінності між контролем навчальних досягнень та моніторингом у сфері професійної підготовки фахівців; у статті «Monitoring algorithm of educational success of the future land surveyors in process of professional preparation» у співавторстві з С. Кубіцьким – обґрунтовано й охарактеризовано практичні етапи впровадження моніторингу навчальної успішності в освітній простір закладів вищої освіти; у публікації «Methodological conditions of implementation of educational progress monitoring in the process of future land surveyors professional training» у співавторстві з С. Кубіцьким, здобувачем обґрунтовано методичні умови впровадження моніторингу навчальної успішності в процес професійної підготовки майбутніх землепорядників.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження представлено в доповідях на наукових, науково-практичних, науково-методичних конференціях різного рівня, зокрема, *міжнародних*: «Теорія та методика професійної освіти: реалії та перспективи ХХІ століття» (Київ, 2011-2012) (очна), «Земельні ресурси і земельні відносини: стан, проблеми реформування, перспективи розвитку» (Київ, 2013, очна), «Біоресурси планети і біобезпека навколишнього середовища: проблеми і перспективи» (Київ, 2013, очна), «Актуальні тенденції розвитку світової психологічної та педагогічної практики» (Львів 2014, очна), «Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії» (Одеса, 2017, заочна), «Тенденції розвитку психології та педагогіки» (Київ, 2017, заочна), «Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики» (Одеса, 2017, заочна).

Публікації. Результати дослідження висвітлено у 18 наукових працях (14 одноосібних), 7 статей – у провідних наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних періодичних наукових виданнях, 2 – методичних посібники та 7 – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (312 найменувань, з яких – 9 іноземними мовами), 10 додатків. Загальний обсяг дисертації – 287 сторінок, із них основного тексту – 207 сторінок. Робота містить 42 таблиці та 9 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет, методи, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення, подано відомості про апробацію і впровадження результатів.

У першому розділі – **«Науково-теоретичні основи моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників»** – представлено аналіз моніторингу навчальних досягнень майбутніх фахівців як науково-педагогічну проблему; обґрунтовано провідні наукові підходи до предмету дослідження, з'ясовано сутність і зміст поняття моніторингу, визначено провідні характеристики моніторингу навчальних досягнень у закладах вищої освіти; охарактеризовано досвід моніторингу навчальних досягнень майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти в Україні та за кордоном.

У процесі аналізу наукових джерел відзначено, що проблема моніторингу навчальних досягнень може розглядатися на загальнотеоретичному рівні (провідні наукові підходи до проблеми дослідження моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників, а також аналіз базових категорій), конкретно-теоретичному (аналіз дидактичних та методичних теорій) та прикладному (аналіз стану дослідженості визначеної проблеми у науковій літературі).

На підставі теоретичного аналізу обґрунтовано методологічні засади проблеми дослідження (системний, компетентнісний, особистісно орієнтований та діяльнісний підходи), в межах яких здійснено характеристику моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників. З'ясовано головні закономірності функціонування педагогічних систем та їх співвідношення з моніторингом. Сформульовано висновок, що моніторинг розглядається як системне явище, оскільки вміщує послідовні етапи; безпосередньо стосується компонентів педагогічної системи – її мети, основних суб'єктів (педагогів, учнів/студентів), а також змістового, методичного (моніторинг форм і методів навчання), матеріально-технічного (моніторинг матеріальної бази навчального процесу) забезпечення. Обґрунтовано думку, що діяльнісний підхід передбачає створення умов для реалізації активної позиції студента як суб'єкта діяльності і свідоме засвоєння ним знань.

У межах особистісно орієнтованого підходу розглянуто моніторинг як феномен, що, з одного боку, дозволяє вчасно оцінити якість професійної підготовки фахівців, з іншого – сам є особистісно орієнтованою технологією, оскільки дає можливість урахувати особливості кожного учня/студента залежно від рівня його знань та індивідуальних характеристик процесу їх засвоєння.

З'ясовано, що застосування компетентнісного підходу до проблеми дослідження дає можливість пов'язати моніторинг з формуванням сукупності професійних компетентностей майбутніх землевпорядників. Охарактеризовано компетентнісні засади моніторингу їхніх навчальних досягнень.

У результаті категоріального аналізу проблеми дослідження з'ясовано сутність базових понять: «навчальні досягнення», «якість навчання», «педагогічний моніторинг», «освітній моніторинг», «фахова підготовка», «землевпорядники», «моніторинг навчальних досягнень». Обґрунтовано відмінності між поняттями «контроль навчальних досягнень» та «моніторинг навчальних досягнень»; виявлено особливості здійснення контролю навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення окремих спеціальних дисциплін.

На основі аналізу наукової літератури розкрито сутність поняття *«методика моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін»* як доцільно організований процес збору та аналізу необхідної для оцінки рівня навчальних досягнень студентів інформації, проведення відповідних діагностичних процедур під час професійної підготовки майбутніх землевпорядників.

Представлено провідні характеристики моніторингу навчальних досягнень у закладах вищої освіти. З'ясовано особливості застосування шкали оцінювання навчальних досягнень відповідно до вимог Болонського процесу. Обґрунтовано зміст основних структурних компонентів моніторингу як системи (спостереження за процесом професійної підготовки; збір інформації про стан професійної підготовки фахівців, її аналіз, обробка, передача та збереження; прогнозування перспектив професійної підготовки фахівців). Виокремлено та проаналізовано різновиди моніторингу – динамічний, конкурентний, комплексний, фоновий, проблемний. Підтверджено, що саме моніторинг навчальних досягнень забезпечує належний контроль рівня засвоєння знань, умінь і навичок майбутніми землевпорядниками в процесі фахової підготовки та вивчення ними спеціальних дисциплін.

У другому розділі – **«Проектування педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін у закладах вищої освіти»** – представлено результати аналізу змісту та організації професійної підготовки землевпорядників у закладах вищої освіти; охарактеризовано методику та обґрунтовано педагогічні умови у результаті здійснення факторного аналізу; спроектовано критерії та показники моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників.

У розділі обґрунтовано особливості змісту та організації професійної підготовки землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін у

зкладах вищої освіти. Представлено провідні знання і професійні вміння майбутнього землепорядника за освітньо-професійною програмою, до яких віднесено такі, як: використовувати нормативно-правові засади професійної діяльності; працювати з геодезичними, фотограмметричними та іншими спеціальними приладами з використанням спеціальних методик проведення землепорядних робіт; застосовувати сучасні інформаційні технології для ведення землепорядної діяльності, планувати землепорядну діяльність та управляти земельними ресурсами; самоосвітні вміння, працювати з науковою літературою тощо.

На підставі вивчення наукової, методичної літератури та навчальних планів і програм професійної підготовки землепорядників сформульовано висновок про комплексний характер знань, умінь, навичок та особистісно-професійних якостей майбутнього фахівця із землепорядкування, які мають бути сформовані у процесі професійної підготовки. Відзначено, що спеціальні навчальні дисципліни сприяють формуванню як системи знань, умінь та навичок, так і системи професійних компетенцій майбутніх землепорядників. Кожна з означених спеціальних дисциплін має свої особливості оцінювання рівня навчальних досягнень, що потребує створення відповідної методики моніторингу як системного утворення.

З урахуванням результатів психолого-педагогічних досліджень, положень системного, компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів, теоретично обґрунтовано педагогічні умови моніторингу навчальних досягнень майбутніх землепорядників, які розглядаються як сукупність чинників, що забезпечують ефективність окресленого процесу професійної підготовки майбутніх фахівців. Представлено результати експертного оцінювання (37 експертів) можливих умов впливу на предмет дослідження, розроблених на основі аналізу літератури з проблем моніторингу навчальних досягнень та методики навчання спеціальних дисциплін у процесі професійної підготовки майбутніх землепорядників. За допомогою програми Statistika здійснено факторний аналіз даних експертного оцінювання та виділено 7 статистично значущих факторів із загальною інформативністю 80,72 %.

На основі аналізу змісту виділених факторів спроектовано педагогічні умови моніторингу навчальних досягнень майбутніх землепорядників: забезпечення технологічності моніторингової діяльності; спрямованість суб'єктів моніторингової діяльності на отримання ефективних результатів моніторингу; вироблення на основі освітніх стандартів єдиної системи критеріїв і показників навчальної успішності; введення додаткових змінних професійного зростання майбутніх землепорядників – участь у студентському самоврядуванні, громадська активність, наукова діяльність тощо; створення та використання стандартизованих інформаційних оболонок (комп'ютерних

програм) для об'єктивного вимірювання якості знань студентів; збір даних для встановлення ефективності різних форм, методів, засобів організації освітнього процесу та відповідна корекція процесу професійної підготовки для досягнення високої якості професійної підготовки майбутніх землепорядників; постійне ознайомлення студентів із результатами моніторингу навчальної успішності.

Обґрунтовано етапи, завдання та зміст моніторингу навчальних досягнень майбутніх землепорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін; спроектовано критерії та показники моніторингу навчальних досягнень майбутніх землепорядників; розроблено методику проведення подальшої експериментальної роботи.

Для забезпечення повноти і цілісності вимірювання рівня навчальних досягнень майбутніх фахівців виокремлено критерії: мотиваційний – відображає характер і ступінь спрямованості студентів на оволодіння навчальним матеріалом і подальшу професійну реалізацію; гносеологічний – репрезентує характер сформованості навчальних компетенцій майбутніх землепорядників; оцінно-результативний – представляє якість навчальних і професійних знань, умінь і навичок студентів. Визначено рівні навчальної успішності студентів (високий, середній, низький), що становить основу для проведення моніторингового дослідження та виявлення факторів впливу на зростання ефективності професійної підготовки фахівців спеціальності «Землепорядкування».

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень майбутніх землепорядників»** – представлено програму та результати педагогічного експерименту; описано методику реалізації педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень майбутніх землепорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін у закладах вищої освіти й проаналізовано рівень її ефективності.

У ході констатувального етапу експерименту виявлено: переважання низького рівня мотиваційної спрямованості студентів на вивчення спеціальних дисциплін та оволодіння професією; перевищення студентів у зоні із середнім рівнем професійних знань як такої, що не потребує творчості та самостійної діяльності. Обґрунтовано висновок, що при проведенні моніторингу навчальних досягнень студентів у процесі вивчення ними спеціальних дисциплін необхідно відстежувати не тільки рівень знань студентів, але й аналізувати фактори навчальної успішності та здійснювати корекцію навчально-виховного процесу, упроваджувати в освітній простір педагогічні перетворення й інновації, спрямовані на підвищення результатів професійної підготовки майбутніх землепорядників.

Зазначено, що сутність моніторингу навчальної успішності майбутніх фахівців полягає у регулярному відстеженні результатів процесу їх професійної підготовки з метою виявлення рівня її відповідності освітній меті та очікуваним результатам. Методика реалізації педагогічних умов моніторингу містить низку взаємопов'язаних етапів: організаційний, методичний, практичний, корекційний, аналітичний та прогностичний.

Упровадження розробленої методики здійснювалося на трьох рівнях, орієнтованих на суб'єктів професійної підготовки – студентів, викладачів та адміністрацію факультету. Відповідно проводилася робота з організації моніторингу: мотивація та формування готовності викладачів щодо використання моніторингу; підготовка методичного інструментарію моніторингової діяльності; забезпечення деканатів методичним інструментарієм моніторингу навчальних досягнень. Здійснено апробацію методів моніторингового дослідження навчальних досягнень майбутніх землевпорядників та їх корекція для відстеження якості навчально-виховного процесу шляхом забезпечення рефлексії студентів та викладачів. Реалізовано комплексне й системне впровадження методів моніторингового обстеження, фіксацію й аналіз результатів роботи викладачів та студентів, інтегрування отриманих розрізнених даних в єдиний показник – рівень навчальних досягнень майбутніх землевпорядників. У роботі охарактеризовано форми і методи моніторингової діяльності на кожному визначеному рівні.

Для перевірки ефективності методики реалізації педагогічних умов спроектовано програму експериментального дослідження, що ґрунтується на діагностиці актуального стану навчальних досягнень студентів. Діагностика проводилася шляхом опитування студентів контрольної й експериментальної груп за теоретично обґрунтованими критеріями (мотиваційним, гносеологічним, оцінно-результативним). На основі аналізу отриманих під час експерименту даних визначено загальні тенденції оцінювання рівня навчальних досягнень досліджуваних та певні недоліки й проблеми процесу викладання спеціальних дисциплін, їх впливу на рівень навчальних досягнень і професійної підготовки майбутніх землевпорядників.

Після проведення формувального етапу педагогічного експерименту, спрямованого на впровадження методики реалізації педагогічних умов у процес вивчення спеціальних дисциплін, проведено повторну діагностику рівня навчальних досягнень студентів (табл. 1).

Динаміка рівнів навчальних досягнень студентів при вивченні спеціальних дисциплін

Рівні	Експериментальна група				Контрольна група			
	Констатувальний етап		Формувальний етап		Констатувальний етап		Формувальний етап	
	к-сть осіб	у %	к-сть осіб	у %	к-сть осіб	у %	к-сть осіб	у %
Високий	24	12,37	56	28,87	34	15,25	37	16,59
Середній	103	53,09	119	61,34	117	52,46	121	54,25
Низький	67	34,54	19	9,79	72	32,29	65	29,15
Всього	194	100	194	100	223	100	223	100

Результати формувального етапу експерименту засвідчили, що зросла кількість студентів із сформованим високим рівнем навчальних досягнень при вивченні спеціальних дисциплін (з 12,37 % в ЕГ на початку експерименту до 28,87 % наприкінці). Натомість низький рівень навчальних досягнень наприкінці експерименту виявляли 9,79 % студентів ЕГ проти 34,54 % на початку констатувального етапу. Таким чином, підтверджено, що простежується позитивна тенденція до переходу студентів на вищий рівень. У контрольній групі відповідні результати носять менш виражений характер, позитивні зміни притаманні для 2 % студентів. Значущість одержаних експериментальних змін підтверджено за допомогою коефіцієнту кутового перетворення Фішера ϕ^* , що кількість майбутніх землевпорядників із високим рівнем навчальних досягнень в експериментальній групі є статистично вищою, ніж у контрольній групі.

Отримані результати свідчать про ефективність запропонованої на формувальному етапі педагогічного експерименту методики впровадження педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін. Виявлена позитивна динаміка навчальних досягнень студентів експериментальної групи, що зумовлена комплексністю педагогічних впливів та ефективністю розроблених і апробованих педагогічних умов моніторингу.

ВИСНОВКИ

1. У дослідженні здійснено теоретичний аналіз проблеми моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників, специфіки їх професійної підготовки в процесі вивчення спеціальних дисциплін, що передбачало її розгляд на кількох рівнях: загальнонауковому, конкретнонауковому, прикладному.

Обґрунтовано необхідність реалізації системного, компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів до моніторингу навчальних

досягнень майбутніх землевпорядників. Підтверджено системний характер моніторингу.

Окреслено сутність базових понять дослідження: «навчальні досягнення», «якість навчання», «педагогічний моніторинг», «освітній моніторинг», «фахова підготовка», «землевпорядники», «моніторинг навчальних досягнень». Визначено методика моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін як доцільно організований процес збору та аналізу необхідної для оцінки рівня навчальних досягнень студентів інформації, проведення відповідних діагностичних процедур під час професійної підготовки майбутніх землевпорядників та вивчення ними спеціальних дисциплін.

Встановлено, що велику значущість у змісті професійної підготовки майбутніх землевпорядників відіграють спеціальні дисципліни, які дозволяють формувати як систему знань, умінь та навичок, так і систему професійних компетенцій майбутніх землевпорядників. Відзначено комплексний характер необхідних майбутнім фахівцям знань, умінь, навичок та особистісно-професійних якостей, що підлягають моніторингу.

2. Спроековано педагогічні умови моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін (забезпечення технологічності моніторингової діяльності; спрямованість суб'єктів моніторингової діяльності на отримання ефективних результатів моніторингу; вироблення на основі освітніх стандартів єдиної системи критеріїв і показників навчальної успішності; введення додаткових змінних професійного зростання майбутніх землевпорядників; створення та використання стандартизованих інформаційних оболонок (комп'ютерних програм) для об'єктивного вимірювання якості знань студентів; збір даних для встановлення ефективності різних форм, методів, засобів організації освітнього процесу та відповідна корекція процесу професійної підготовки для досягнення високої якості професійної підготовки майбутніх землевпорядників; постійне ознайомлення студентів із результатами моніторингу навчальної успішності шляхом експертного оцінювання за методом попарних порівнянь для аналізу статистично виділених умов. Засобами факторного аналізу виділено 7 педагогічних умов загальною інформативністю 80,72 %. Виявлено вплив на рівень навчальних досягнень майбутніх землевпорядників кожної педагогічної умови у процесі вивчення спеціальних дисциплін. Охарактеризовано зміст і методи реалізації кожної умови в процесі вивчення спеціальних дисциплін.

3. Обґрунтовано критерії та показники моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників як сукупності, що комплексно описує ідеальну модель випускника закладів вищої освіти за спеціальністю «Землевпорядкування». Виділено відповідні критерії та їх показники.

Розроблені критеріальні показники відповідають принципу кваліметричності педагогічних досліджень навчальної успішності студентів, за якої якісні (кваліметричні) результати професійного навчання формулюються описово та співвідносяться з певною бальною шкалою (рівень мотивації до професійного навчання, рівень загальних і професійних знань, умінь і навичок, рівень навчальної/професійної адаптованості, рівень навчальних компетенцій та ін.). На основі цього виділено високий, середній та низький рівні навчальної успішності майбутніх землевпорядників, що становить основу для проведення моніторингового дослідження.

4. Науково обґрунтовано та розроблено методику реалізації педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників та експериментально перевірено її ефективність. Метою педагогічного експерименту визначено перевірку ефективності педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення ними спеціальних дисциплін.

Методика реалізації педагогічних умов моніторингу передбачала здійснення організаційного, діагностичного, практичного, корекційного, аналітичного та прогностичного етапів. Охарактеризовано їх зміст, форми і методи реалізації.

Експериментально підтверджено ефективність методики реалізації педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення ними спеціальних дисциплін. На високому рівні навчальних досягнень виявилися 28,87 % студентів ЕГ (проти 12,37 % на початку експерименту); на середньому відповідно – 61,34 % проти 53,09 %. У контрольній групі відповідні результати носять менш виражений характер (2 % студентів). Надійність одержаних експериментально даних перевірено за допомогою критерію кутового перетворення Фішера ϕ^* .

Проведене дослідження не претендує на повноту розв'язання проблеми педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі їх професійної підготовки. Подальшого теоретичного і практичного вивчення потребують питання професійної й особистісної самореалізації студентів спеціальності «Землевпорядкування», а також науково-методичне забезпечення викладання спеціальних дисциплін майбутнім землевпорядникам.

Реалізація основних положень дисертації спрямована на впровадження педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень студентів як важливої системи забезпечення ефективності процесу професійного навчання.

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Іванюта, О.О., 2012. Критеріально-показникова система здійснення моніторингу навчальної успішності майбутніх землевпорядників. *Вісник Національного університету оборони України. Збірник наук. праць*. Київ: НУОУ, вип. 5 (30), с. 57-62.
2. Іванюта, О.О., 2012. Основні методичні вимоги до моніторингу навчальної успішності майбутніх землевпорядників. *Вісник Національного університету оборони України. Збірник наук. праць*. Київ: НУОУ, вип. 6 (31). с. 76-81.
3. Іванюта, О.О., 2012. Моніторинг навчальних досягнень майбутніх фахівців як наукова проблема. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія»*, вип. 175, ч. 3, с. 91-98.
4. Іванюта, О.О., 2014. Основні етапи моніторингу навчальних досягнень студентів-землевпорядників. *Збірник наук. праць Sworld*. Іваново, вип. 3 (36), с. 69-76.
5. Іванюта, О.О., 2017. Програма експериментального дослідження ефективності методики моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*, вип. 4, с. 82-86.
6. Іванюта, О.О., 2017. Проектування етапів моніторингу навчальної успішності майбутніх землевпорядників у процесі їх професійної підготовки. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія»*, вип. 267, с. 75-80.
7. Іванюта, О.О. і Кубіцький, С.О., 2017. Провідні характеристики моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі професійної підготовки у вищих навчальних закладах. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія»*, вип. 277, с. 329-336.
8. Ivaniuta, Oleksiy and Kubitckiy, Sergiy, 2013. Methodological conditions of implementation of educational progress monitoring in the process of future land surveyors professional training. *Main problems of technology and professional education*. Rzeszow, p. 198-203.
9. Ivaniuta, Oleksiy and Kubitckiy, Sergiy, 2013. Monitoring algorithm of educational success of the future land surveyors in process of professional preparation. *Trendy ve vzdelavani: informacni technologie a technicke vzdelavani*. Olomouc, p. 470-473.

Опубліковані праці апробаційного характеру

10. *Іванюта О.О.*, 2012. Особливості моніторингу навчальної успішності майбутніх землевпорядників. В: Теорія та методика професійної освіти: реалії та перспективи XXI століття : Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, Україна, 8-11 листопада 2012. Київ, с. 83-86.

11. *Іванюта О.О.*, 2013. Підготовчий етап впровадження системи моніторингу навчання студентів-землевпорядників. В: Біоресурси планети і біобезпека навколишнього середовища: проблеми і перспективи : Міжнар. наук. конф. Київ, Україна, 5-6 листопада 2013. Київ, с. 155-159.

12. *Іванюта О.О.*, 2014. Результати впровадження методики моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процес навчання спеціальних дисциплін. В: Актуальні тенденції розвитку світової психологічної та педагогічної практики : Міжнар. наук.-практ. конф. Львів, Україна, 26-27 грудня 2014. Львів, с. 60-64.

13. *Іванюта О.О.*, 2017. Організаційно-методичні умови здійснення моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників. В: Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії : Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, Україна, 20-21 жовтня 2017. Одеса, с. 139-141.

14. *Іванюта О.О.*, 2017. Рівні реалізації моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін. В: Тенденції розвитку психології та педагогіки : Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, Україна, 3-4 листопада 2017. Київ, с. 40-41.

15. *Іванюта О.О.*, 2017. Педагогічні умови моніторингу навчальних досягнень студентів-землевпорядників. В: Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики. Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, Україна, 15-16 грудня 2017. Одеса, с. 136-138.

16. *Іванюта, О.О.*, 2012. Особливості моніторингу навчальних досягнень майбутніх фахівців у системі професійної освіти. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель: науково-виробничий журнал*, № 3-4, с. 131-137.

17. *Кохан, С.С., Москаленко, А.А. і Іванюта, О.О.* 2012. *Цифрові плани і карти: навчально-методичний посібник для студентів напряму «Геодезія, картографія та землеустрій»*. Корсунь-Шевченківський: ФОП І.С. Майданченко.

18. *Москаленко, А.А. і Іванюта, О.О.* 2012. *Geoinformation system and database: навчально-методичні вказівки для виконання лабораторних робіт із дисципліни «Геоінформаційні системи і бази даних» для студентів напряму «Геодезія, картографія та землеустрій»*. Корсунь-Шевченківський: ФОП І.С. Майданченко.

АНОТАЦІЇ

Іванюта О.О. Педагогічні умови моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, 2018.

Дисертаційну роботу присвячено дослідженню проблеми моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін. Охарактеризовано стан її розробленості у педагогічній теорії та практиці. Проаналізовано методологічні підходи та теоретичні засади дослідження. Обґрунтовано специфіку професійної підготовки майбутніх землевпорядників та провідні характеристики моніторингу навчальних досягнень у процесі вивчення ними спеціальних дисциплін.

Виявлено систему педагогічних умов моніторингу навчальної успішності студентів. Визначено зміст та структуру, охарактеризовано критерії, показники та рівні сформованості навчальної успішності майбутніх землевпорядників.

Розроблено методику реалізації педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень майбутніх землевпорядників у процесі вивчення спеціальних дисциплін; експериментально перевірено її ефективність та окреслено перспективи подальших наукових пошуків.

Ключові слова: моніторинг, якість навчальних досягнень, професійна підготовка фахівців, землевпорядники, спеціальні навчальні дисципліни.

Іванюта А.А. Педагогические условия мониторинга учебных достижений будущих землеустроителей в процессе изучения специальных дисциплин. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, Житомир, 2018.

В работе проанализированы теоретические основы мониторинга учебных достижений будущих землеустроителей в процессе изучения специальных дисциплин на общетеоретическом уровне (ведущие методологические подходы к проблеме исследования мониторинга учебных достижений будущих землеустроителей, а также анализ базовых категорий исследования), конкретно теоретическом (анализ дидактических и методических теорий) и прикладном (анализ изученности проблемы мониторинга учебных достижений будущих землеустроителей в научные литературе). В связи с этим обоснованы системный, компетентностный, личностно ориентированный и деятельностный

подходы к мониторингу учебных достижений будущих землестроителей. Выявлены базовые закономерности функционирования педагогических систем и их взаимосвязь с мониторингом как системой.

Обоснована специфика профессиональной подготовки будущих землестроителей и ведущие характеристики мониторинга учебных достижений в процессе изучения ими специальных дисциплин. Выявлены базовые знания и профессиональные умения будущего землестроителя и возможности их мониторинга, которые связаны с его профессиональными функциями и видами профессиональной деятельности.

В результате изучения научной, методической литературы и учебных планов и программ профессиональной подготовки землестроителей выявлен комплексный характер знаний, умений, навыков и личностно-профессиональных качеств будущего специалиста по землеустройству, которые должны быть сформированы в процессе профессиональной подготовки. Подтверждено, что специальные учебные дисциплины позволяют формировать как систему знаний, умений, навыков, так и профессиональных компетенций будущих землестроителей.

Программа эксперимента предполагала проверку эффективности педагогических условий мониторинга учебных достижений будущих землестроителей в процессе изучения специальных дисциплин. Формирующий этап экспериментальной работы направлен на комплексное методическое обеспечение мониторинга: обоснование педагогических условий; внедрения этапов и методов мониторинга учебных достижений будущих землестроителей.

Разработанная методика реализации педагогических условий мониторинга учебной успеваемости студентов включала обеспечение технологичности мониторинговой деятельности; направленность субъектов мониторинговой деятельности на получение эффективных результатов мониторинга; выработка на основе образовательных стандартов единой системы критериев и показателей учебной успеваемости; введение дополнительных переменных профессионального роста будущих землестроителей – участие в студенческом самоуправлении, общественная активность, научная деятельность; создание и использование стандартизированных информационных оболочек (компьютерных программ) для объективного измерения качества знаний студентов; сбор данных для установления эффективности различных форм, методов, средств организации образовательного процесса и соответствующая коррекция профессиональной подготовки будущих землестроителей для достижения ее высокого качества; постоянное ознакомление студентов с результатами мониторинга учебной успеваемости.

Подтверждено положение о том, что критерии и показатели осуществления мониторинга учебной успеваемости будущих землеустроителей комплексно описывают идеальную модель выпускника вуза по специальности «Землеустройство». Установлено, что разработанная система критериев и показателей соответствует принципу квалитетности педагогических исследований учебной успеваемости студентов, при которой качественные (квалитетные) результаты профессионального обучения формулируются описательно и соотносятся с определенной балльной шкалой. На ее основе выявлено уровень мотивации к профессиональному обучению, уровень общих и профессиональных знаний, умений и навыков, уровень учебной и профессиональной адаптированности, уровень учебных компетенций и др. На основе этого выделены высокий, средний и низкий уровни учебной успеваемости будущих землеустроителей, что дает возможность для проведения мониторингового исследования.

Внедрение методики реализации педагогических условий мониторинга учебных достижений будущих землеустроителей в процесс изучения специальных дисциплин позволило обосновать их эффективность. Реализация основных положений диссертации направлена на внедрение педагогических условий методики мониторинга учебных достижений студентов как важной системы обеспечения эффективности процесса профессионального обучения.

Ключевые слова: мониторинг, качество знаний, профессиональная подготовка специалистов, землеустроители, специальные дисциплины.

Ivanyuta O.O. Pedagogical conditions for monitoring the educational achievements of the prospective land management specialists in the process of learning special disciplines. – Manuscript.

Dissertation for the degree of a candidate of pedagogical sciences (PhD in Pedagogy) in specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, 2018.

The dissertation is devoted to the research of the problem of monitoring the educational achievements of future land surveyors in the process of studying special disciplines. The state of its development in the pedagogical theory and practice is revealed. The leading scientific approaches and theoretical principles of research are analyzed.

The specifics of the training of future land surveyors and the main characteristics of the monitoring of educational achievements in the process of studying them by special disciplines are substantiated.

The system of pedagogical conditions for monitoring students' academic achievement was revealed. The content and structure are defined; the criteria,

indicators and levels of formation of the educational performance of future land surveyors are characterized.

The method of realization of pedagogical conditions of monitoring of educational achievements of future land surveyors in the process of study of special disciplines is developed. The effectiveness of its implementation has been experimentally tested and prospects for further scientific research are outlined.

Key words: monitoring, quality of educational achievements, professional training of specialists, land surveyors, special educational disciplines.